Sbírka soudních rozhodnutí

ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA (pátého senátu)

29. dubna 2015 *

„Řízení o předběžné otázce — Životní pojištění — Směrnice 92/96/EHS — Článek 31 odstavec 3 — Informace, které mají být poskytnuty pojistníkovi — Povinnost pojistitele poskytnout pojistníkovi další informace týkající se nákladů a pojistného na základě obecných zásad vnitrostátního práva“

Ve věci C-51/13,

jejímž předmětem je žádost o rozhodnutí o předběžné otázce na základě článku 267 SFEU, podaná rozhodnutím Rechtbank Rotterdam (Nizozemsko) ze dne 28. listopadu 2012, došlým Soudnímu dvoru dne 31. ledna 2013, v řízení

Nationale-Nederlanden Levensverzekering Mij NV

proti

Hubertusovi Wilhelmusi Van Leeuwenovi,

SOUDNÍ DVŮR (pátý senát),

ve složení T. von Danwitz, předseda senátu, C. Vajda, A. Rosas, E. Juhász a D. Šváby (zpravodaj), soudci,

generální advokátka: E. Sharpston,

vedoucí soudní kanceláře: M. Ferreira, vrchní rada,

s přihlédnutím k písemné části řízení a po jednání konaném dne 19. března 2014,

s ohledem na vyjádření předložená:

— za Nationale-Nederlanden Levensverzekering Mij NV B. Jonk-van Wijk a G. van der Walem, advocaten,

— za M. Van Leeuwena D. Beljonem a P. Boekenem, advocaten,

— za nizozemskou vládu B. Koopman a M. Bulterman, jako zmocněnkyněmi,

— za českou vládu M. Smolkem, jako zmocněncem,

— za rakouskou vládu C. Pesendorfer, jako zmocněnkyní,

— za Evropskou komisi F. Wilmanem a K.-P. Wojcikem, jako zmocněnci,

* Jednací jazyk: nizozemština.

po vyslechnutí stanoviska generální advokátky na jednání konaném dne 12. června 2014,

vydává tento

Rozsudek

1 Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce se týká výkladu čl. 31 odst. 3 směrnice Rady 92/96/EHS ze dne 10. listopadu 1992 o koordinaci právních a správních předpisů týkajících se přímého životního pojištění a o změně směrnic 79/267/EHS a 90/619/EHS (třetí směrnice o životním pojištění) (Úř. věst. L 360, s. 1).

2 Projednávaná žádost byla předložena v rámci sporu mezi Nationale Nederlanden Levensverzekering Mij NV (dále jen „NN“) a H. W. Van Leeuwenem ve věci výše nákladů a pojistného souvisejících s krytím rizika úmrtí, které jsou součástí životní pojistky uzavřené H. W. Leeuwenem u společnosti NN.

Právní rámec

Unijní právo

3 Třetí směrnice o životním pojištění byla zrušena a nahrazena směrnicí Evropského parlamentu a Rady 2002/83/ES ze dne 5. listopadu 2002 o životním pojištění (Úř. věst. L 345, s. 1; Zvl. vyd. 06/06, s. 3), která byla posléze sama zrušena a s účinností od 1. listopadu 2012 nahrazena směrnicí Evropského parlamentu a Rady 2009/138/ES ze dne 25. listopadu 2009 o přístupu k pojišťovací a zajišťovací činnosti a jejím výkonu (Solventnost II) (Úř. věst. L 335, s. 1). Vzhledem k datu uzavření smlouvy o životním pojištění, jež je předmětem sporu v původním řízení, jsou pro řešení tohoto sporu nicméně nadále relevantní ustanovení třetí směrnice o životním pojištění.

4 Body 9 a 23 odůvodnění třetí směrnice o životním pojištění znějí:

„(9) […] některá ustanovení této směrnice definují minimální normy; [...] domovský členský stát může stanovit přísnější pravidla pro pojišťovny, kterým vydaly povolení jeho vlastních příslušné orgány;

[...]

(23) […] na vnitřním pojistném trhu bude mít spotřebitel širší a rozmanitější výběr smluv; pokud má mít z této rozmanitosti a ze zvýšené hospodářské soutěže plný užitek, musí obdržet všechny nutné informace umožňující mu zvolit si smlouvu nejlépe odpovídající jeho potřebám; […] tento požadavek na poskytnutí informací je o to důležitější, že trvání závazku může být velmi dlouhé; […] minimální opatření musí být proto koordinována, aby spotřebitel obdržel jasné a přesné informace o základních vlastnostech mu navrhovaných produktů a údaje o orgánech, na které mohou být směrovány veškeré stížnosti pojistníků, pojištěných osob nebo osob oprávněných ze smluv“. (*Citované pasáže třetí směrnice jsou neoficiálním překladem.*)

5 Článek 31 této směrnice stanoví:

„1. Před uzavřením pojistné smlouvy musí být pojistníkovi sděleny alespoň informace uvedené v příloze II bodě A.

2. Pojistník musí být po celou dobu trvání smlouvy informován o všech změnách týkajících se informací uvedených v příloze II bodě B.

3. Členský stát závazku může na pojišťovnách požadovat, aby poskytly další informace k informacím uvedeným v příloze II, pouze pokud to je nutné pro správné pochopení podstatných prvků závazku pojistníkem.

4. Podrobná prováděcí pravidla k tomuto článku a příloze II přijme členský stát závazku.“

6 Příloha II uvedené směrnice, nadepsaná „Informace pro pojistníky“ stanoví:

„Následující informace, které mají být sděleny pojistníkům před uzavřením smlouvy (A) nebo během doby smlouvy (B), musí být poskytnuty jasně a přesně, písemně a v úředním jazyce členského státu závazku.

Tyto informace však mohou být v jiném jazyce, pokud o to pojistník požádá a umožňují to právní předpisy členského státu nebo pokud si pojistník může zvolit rozhodné právo.

A. Před uzavřením smlouvy

Informace o pojišťovně	Informace o závazku
[...]	a. 4 Definice všech pojištění a všech opcí
[...]	a.5 Doba trvání smlouvy
[...]	a.6 Způsoby ukončení smlouvy
[...]	a.7 Způsoby platby pojistného a trvání plateb
[...]	a.8 Způsoby výpočtu a rozdělení bonusů
[...]	a.9 Údaje o hodnotě odbytného a výplat a výši, ve které jsou garantovány
[...]	a.10 Přiměřené informace o pojistném za každé pojištění, za hlavní pojištění a případně doplňkové pojištění
[...]	[...]“

7 Příloha II písm. B téže směrnice vyjmenovává informace, které mají být poskytnuty pojistníkovi po dobu trvání smlouvy. Toto ustanovení stanoví, že vedle všeobecných a zvláštních podmínek, které musí být pojistníkovi poskytnuty, musí v případě dodatku ke smlouvě nebo při změně právní úpravy, která se na smlouvu vztahuje, obdržet veškeré informace uvedené v části A písm. a) bodu 4 až písm. a) bodu 12 této přílohy, a dále každoročně informace týkající se situace podílu na zisku.

Nizozemské právo

8 Článek 2 nařízení o poskytování informací pojistníkům z roku 1998 (Regeling Informatiestrekking aan verzekeringsnemers 1998, dále jen „RIAV 1998“) provedl do vnitrostátního práva článek 31 třetí směrnice o životním pojištění. Toto ustanovení ve znění použitelném na věc v původním řízení stanovilo:

„1. Pojistitel, který nabídne pojistníkovi s bydlištěm nebo pobytem v Nizozemsku smlouvu o životním pojištění, zajistí, aby tento pojistník obdržel všeobecné a zvláštní podmínky pojistky.

2. V případě, že následující informace nevyplývají ze všeobecných nebo zvláštních podmínek pojistky, pojistitel mimo jiné zajistí, aby pojistník o nich byl informován písemně:

[...]

q. dopad nákladů a odpočtů hrazených pojistníkem na výnos a plnění spojené se smlouvou;

r. případné náklady, které jsou účtovány vedle hrubého pojistného;

[...]“

9 Podle důvodové zprávy k RIAV 1998 se jeho použití řídí zákonem o dohledu v odvětví pojišťovnictví z roku 1993 (Wet toezicht verzekeringsbedrijf 1993, dále jen „WTV 1993“) a platným vnitrostátním občanským právem, jehož součástí jsou požadavky přiměřenosti a ekvity (článek 2 knihy 6 občanského zákoníku).

Spor v původním řízení a předběžné otázky

10 V průběhu roku 1999 si H. W. Van Leeuwen u společnosti NN sjednal pojištění s investiční složkou nazvané „Flexibilní pojištěné investování“. Jednalo se o životní pojištění, v jehož rámci není částka dosažená ke dni ukončení pojištění garantována, ale závisí na výsledcích investování. Kromě toho po dobu trvání pojistné smlouvy existuje možnost vyplácení fixního a zaručeného kapitálu, pokud by pojistník zemřel před skončením platnosti smlouvy.

11 Z údajů poskytnutých společností NN v jejím písemném vyjádření vyplývá, že podle pojistné smlouvy je pojistné, jehož výše je sjednána předem – označované jako „hrubé pojistné“ – hrazeno zálohově a periodicky. Toto pojistné je investováno do investičních fondů zvolených pojistníkem. Z takto určené hodnoty jsou pravidelně odečítány náklady a pojistné na integrované krytí rizika úmrtí. Posledně uvedené pojistné není v důsledku toho účtováno odděleně, ale tvoří – stejně jako uvedené náklady – nedílnou součást hrubého pojistného.

12 Společnost NN poskytla H. W. Van Leeuwenovi před uzavřením smlouvy o životním pojištění dokument nazvaný „návrh na flexibilní pojištěné investování“. V tomto návrhu byly uvedeny tři příklady kapitálového investování podle různé výnosnosti a administrativních poplatků ve výši 0,3 %. Kromě toho v rubrice „Výnosnost produktu“ bylo uvedeno, že: „[r]ozdíl mezi výnosností fondů a výnosností produktu závisí na pojištěných rizicích, nákladech a případném doplňkovém krytí“.

13 Po uzavření pojistné smlouvy vznikl mezi společností NN a H. W. Van Leeuwenem spor ohledně výše nákladů a pojistného na krytí rizika úmrtí, které byly pojistitelem odečítány.

14 Část sporu v původním řízení se týká otázky, zda společnost NN poskytla dostatečné informace týkající se uvedených nákladů a rizikové přirážky ještě před podpisem pojistné smlouvy. Jedná se zejména o to, že H. W. Van Leeuwenovi nebyl poskytnut přehled nebo nástin skutečných nebo konečných nákladů a jejich struktury.

15 Podle předkládajícího soudu je třeba mít za to, že společnost NN tím, že se omezila na to, že pojistníkovi předala informace o dopadu nákladů a rizikové přirážky na výnos, splnila požadavky stanovené v čl. 2 odst. 2 písm. q) a r) RIAV 1998, avšak porušila „otevřené nebo nepsané“ normy nizozemského práva, které v projednávané věci zahrnují povinnost pojišťovny postupovat s řádnou péčí, předsmluvní dobrou víru a povinnosti přiměřenosti a ekvity.

16 Předkládající soud konstatuje, že informace uvedené v bodě 14 tohoto rozsudku nepatří mezi informace uvedené v příloze II třetí směrnice o životním pojištění. Společnost NN má přitom za to, že unijní právo, zejména čl. 31 odst. 3 této směrnice, neumožňuje uložit pojišťovnám povinnost předat pojistníkovi informace na základě těchto „otevřených nebo nepsaných norem“.

17 V tomto kontextu se Rechtbank Rotterdam rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžné otázky:

„1) Brání unijní právo a zejména čl. 31 odst. 3 třetí směrnice o životním pojištění tomu, aby poskytovatelé životního pojištění na základě takových otevřených nebo nepsaných norem nizozemského práva, jako jsou přiměřenost a ekvita, kterými se řídí (před)smluvní vztah mezi poskytovatelem životního pojištění a potenciálním pojistníkem, nebo obecná či zvláštní povinnost řádné péče, byli povinni poskytnout pojistníkům více informací o nákladech a rizikových přirážkách spojených s tímto pojištěním, než jaké byly stanoveny v roce 1999 ustanoveními nizozemského práva, kterými byla provedena směrnice [zejména čl. 2 odst. 2 písm. q) a r) RIAV 1998]?

2) Jsou pro odpověď na první otázku relevantní důsledky nebo případné potenciální důsledky, které se podle nizozemského práva pojí s neposkytnutím těchto informací?“

K předběžným otázkám

K první otázce

18 Podstatou první otázky předkládajícího soudu je, zda musí být čl. 31 odst. 3 třetí směrnice o životním pojištění vykládán v tom smyslu, že brání tomu, aby pojišťovna byla na základě takových základních zásad vnitrostátního práva, jako jsou „otevřené nebo nepsané normy“, o něž se jedná v původním řízení, povinna sdělit pojistníkovi některé další informace vedle informací, které jsou uvedeny v příloze II k této směrnici.

19 Z bodu 23 odůvodnění třetí směrnice o životním pojištění vyplývá, že tato směrnice má zejména za cíl koordinaci minimálních opatření, aby spotřebitel obdržel jasné a přesné informace o základních vlastnostech pojistných produktů, které mu jsou nabízeny. Jak je uvedeno v témže bodě odůvodnění, aby měl spotřebitel na vnitřním pojistném trhu plný užitek z širšího a rozmanitějšího výběru a ze zvýšené hospodářské soutěže, musí obdržet všechny nutné informace umožňující mu zvolit si smlouvu nejlépe odpovídající jeho potřebám.

20 Za tímto účelem článek 31 této směrnice v odstavci 1 stanoví, že pojistníkovi musí být před uzavřením pojistné smlouvy sděleny alespoň informace vyjmenované v příloze II bodě A uvedené směrnice, a v odstavci 2 stanoví, že dotyčná osoba musí být po celou dobu trvání smlouvy informována o všech změnách týkajících se informací uvedených v příloze II bodě B téže směrnice. Článek 31 odst. 3 třetí směrnice o životním pojištění, jediné ustanovení, které se týká žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce, stanoví, že členský stát závazku může na pojišťovnách požadovat, aby poskytly další informace vedle informací uvedených v příloze II této směrnice pouze tehdy, pokud je to nutné k tomu, aby pojistník správně pochopil podstatné prvky závazku, který sjednává.

21 V tomto ohledu Soudní dvůr rozhodl, že ze znění čl. 31 odst. 3 třetí směrnice o životním pojištění, z její přílohy II a jejího bodu 23 odůvodnění vyplývá, že další informace, které členské státy mohou požadovat na základě tohoto článku, musí být jasné, přesné a nezbytné pro správné pochopení podstatných vlastností pojistných produktů nabízených pojistníkům (rozsudek Axa Royale Belge, C-386/00, EU:C:2002:136, bod 24).

22 V důsledku toho může být povinnost poskytnout další informace uložena pouze tehdy, pokud je nezbytná k dosažení cíle informovat pojistníka a požadované informace jsou dostatečně přesné a jasné pro dosažení tohoto cíle, a tedy zejména pro zajištění dostatečné úrovně právní jistoty pojišťoven (v tomto smyslu viz rozsudek Parlament a Rada, C-48/14, EU:C:2015:91, bod 45 a citovaná judikatura). Jak uvedla generální advokátka v bodě 60 svého stanoviska, pokud jsou požadované informace obecné a neurčité, nelze je považovat za „nutné informace“ ve smyslu čl. 31 odst. 3 třetí směrnice o životním pojištění.

23 Třebaže unijní normotvůrce zamýšlel vymezit povahu dalších informací, které členské státy mohou v zájmu spotřebitelů požadovat od pojišťoven, aby uvedení spotřebitelé měli plný užitek z nabídky pojistných produktů nabízených v rámci vnitřního pojistného trhu, čl. 31 odst. 3 této směrnice nestanoví ani neomezuje způsob, jakým mohou členské státy tohoto práva využít.

24 V tomto ohledu je třeba připomenout, že členské státy nemusí uložit pojišťovnám povinnost poskytnout další informace vedle informací, které musí být pojistníkovi poskytnuty na základě čl. 31 odst. 1 třetí směrnice o životním pojištění, které jsou uvedeny v příloze II části A této směrnice, nýbrž že odstavec 3 tohoto článku obsahuje možnost, jejíž využití závisí na členských státech.

25 Kromě toho z čl. 31 odst. 4 třetí směrnice o životním pojištění vyplývá, že je věcí členského státu závazku přijmout prováděcí pravidla k povinnosti poskytnout další informace stanovené ve vnitrostátní právní úpravě.

26 Třetí směrnice o životním pojištění sice zavádí minimální harmonizaci, pokud jde o informace, které mají být poskytnuty pojistníkům, její čl. 31 odst. 3 nicméně ohraničuje možnost uvedenou v bodě 24 tohoto rozsudku tak, že stanoví, že tyto informace musí pojistníkovi umožnit správné pochopení podstatných prvků závazku. Kromě toho uvedené ustanovení omezuje další informace, které může členský stát závazku uložit pojišťovnám, na informace, které jsou za tímto účelem nezbytné.

27 V důsledku toho je tedy na dotyčném členském státu, aby v závislosti na charakteristikách svého právního řádu a na zvláštnostech situace, kterou zamýšlí regulovat, vymezil právní základ povinnosti poskytnout další informace za účelem zajistit, zaprvé aby pojistník skutečně porozuměl podstatným vlastnostem pojistných produktů, které jsou mu nabízeny, a zadruhé dostatečnou úroveň právní jistoty.

28 Právní základ takové povinnosti poskytnout další informace, a zejména otázka, zda tato povinnost vyplývá z takových obecných zásad vnitrostátního práva, jako jsou „otevřené nebo nepsané normy“, na které odkazuje předkládající soud, je v zásadě irelevantní, pokud uvedená povinnost splňuje požadavky stanovené v čl. 31 odst. 3 třetí směrnice o životním pojištění uvedené v bodech 21 a 27 tohoto rozsudku.

29 Z toho vyplývá, že právní základ, na kterém dotyčný členský stát hodlá využít možnosti stanovené v čl. 31 odst. 3 třetí směrnice o životním pojištění, musí být takový, aby pojišťovnám v souladu se zásadou právní jistoty umožnil s dostatečnou předvídatelností identifikovat další informace, které musí poskytnout a na které se může pojistník spolehnout.

30 V tomto ohledu může vnitrostátní soud při posuzování požadavků, které je třeba stanovit, pokud jde o předvídatelnost takové povinnosti poskytnout další informace, vzít v úvahu skutečnost, že je na pojišťovně, aby určila povahu a vlastnosti pojistných produktů, které nabízí, takže v zásadě musí být schopna identifikovat vlastnosti, které tyto produkty mají a které mohou odůvodnit nutnost poskytnout pojistníkovi další informace.

31 V projednávané věci je třeba uvést, že podle důvodové zprávy k RIAV 1998 se použití tohoto nařízení řídí zejména platným vnitrostátním občanským právem, „jako jsou požadavky přiměřenosti a ekvity“ uvedené v článku 2 knihy 6 občanského zákoníku.

32 Předkládající soud však Soudnímu dvoru neposkytl podrobné vysvětlení ohledně přesné povahy, kterou má v nizozemském právu povinnost poskytnout další informace, ani ohledně úlohy a přesné působnosti, kterou ve vnitrostátním právu mají „otevřené nebo nepsané normy“, přičemž se omezil jen na zmínění povinnosti pojišťovny jednat s řádnou péčí a předsmluvní dobré víry či požadavku přiměřenosti a ekvity, kterými se musí řídit uzavírání pojistných smluv.

33 V každém případě je právě na předkládajícím soudu, aby posoudil, zda „otevřené nebo nepsané normy“ dotčené ve sporu v původním řízení splňují požadavky čl. 31 odst. 3 třetí směrnice o životním pojištění.

34 V důsledku toho je třeba odpovědět na první otázku tak, že čl. 31 odst. 3 třetí směrnice o životním pojištění musí být vykládán tak, že nebrání tomu, aby pojišťovna byla na základě takových základních zásad vnitrostátního práva, jako jsou „otevřené nebo nepsané normy“, o něž se jedná v původním řízení, povinna sdělit pojistníkovi některé další informace vedle informací uvedených v příloze II této směrnice, a to za podmínky, že požadované informace jsou jasné, přesné a nutné pro správné pochopení podstatných prvků závazku pojistníkem a zajišťují dostatečnou právní jistotu, což přísluší ověřit předkládajícímu soudu.

Ke druhé otázce

35 Podstatou druhé otázky předkládajícího soudu je, zda jsou důsledky, které se podle vnitrostátního právo pojí s neposkytnutím dalších informací ve smyslu čl. 31 odst. 3 třetí směrnice o životním pojištění, relevantní pro odpověď na první otázku.

36 Z odpovědi na první otázku vyplývá, že důsledky, které vnitrostátní právo pojí s neposkytnutím těchto informací, jsou v zásadě irelevantní, pokud jde o soulad povinnosti poskytnout informace s čl. 31 odst. 3 směrnice.

K nákladům řízení

37 Vzhledem k tomu, že řízení má, pokud jde o účastníky původního řízení, povahu incidenčního řízení ve vztahu ke sporu probíhajícímu před předkládajícím soudem, je k rozhodnutí o nákladech řízení příslušný uvedený soud. Výdaje vzniklé předložením jiných vyjádření Soudnímu dvoru než vyjádření uvedených účastníků řízení se nenahrazují.

Z těchto důvodů Soudní dvůr (pátý senát) rozhodl takto:

1) **Článek 31 odst. 3 třetí směrnice Rady 92/96/EHS ze dne 10. listopadu 1992 o koordinaci právních a správních předpisů týkajících se přímého životního pojištění a o změně směrnic 79/267/EHS a 90/619/EHS (třetí směrnice o životním pojištění) musí být vykládán v tom smyslu, že nebrání tomu, aby pojišťovna byla na základě takových základních zásad vnitrostátního práva, jako jsou „otevřené nebo nepsané normy" dotčené v původním řízení, povinna sdělit pojistníkovi některé další informace vedle informací uvedených v příloze II této směrnice, a to za podmínky, že požadované informace jsou jasné, přesné a nutné pro správné pochopení podstatných prvků závazku pojistníkem a zajišťují dostatečnou právní jistotu, což přísluší ověřit předkládajícímu soudu.**

2) **Důsledky, které vnitrostátní právo pojí s neposkytnutím těchto informací, jsou v zásadě irelevantní, pokud jde o soulad povinnosti poskytnout informace s čl. 31 odst. 3 uvedené směrnice.**

Podpisy.